

Άρθρα – Απόψεις

Η πολιτική αγωγή στα τροχαία ατυχήματα

Πρακτικά ζητήματα

υπό Αντωνίου Αλαπάντα

Προέδρου Πρωτοδικών Πειραιώς, Δ.Ν.

Σημ. Το παρόν άρθρο αποτέλεσε εισήγηση το 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο – Διημερίδα «Το Τροχαίο Ατύχημα – Αστική και Ποινική Ευθύνη των Εμπλεκομένων Μερών», που συνδιοργάνωσε η Επιθεώρηση Συγκοινωνιακού Δικαίου με τον Δικηγορικό Σύλλογο Αθηνών - υπό την αιγίδα του, στις 19-20 Σεπτεμβρίου στο συνεδριακό κέντρο Δαΐς, στον Παράδεισο Αμαρουσίου).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα τροχαία ατυχήματα είναι συνήθης πρακτική αυτή της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής του παθόντος στα ποινικά δικαστήρια, κατά κανόνα παράλληλα με την εκδίκαση της συναφούς αγωγής του που εκκρεμεί στα πολιτικά δικαστήρια. Η δυνατότητα παράλληλης προσφυγής και στα πολιτικά και στα ποινικά δικαστήρια για την ίδια υπόθεση και ο διφυής χαρακτήρας της πολιτικής αγωγής (ποινικός και αστικός)¹ προκάλεσε πρακτικά αρκετά προβλήματα και δογματικές δυσχέρειες, δυσχερώς υπερβάσιμες, που δεν έχουν τύχει μέχρι σήμερα ομοιόμορφης, κοινά αποδεκτής αντιμετώπισης από τη νομολογία και τη θεωρία. Με κάποια από τα δυσχερή αυτά ζητήματα θα ασχοληθούμε σήμερα, όπως αυτό της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής, των σχετικών προθεσμιών, του διορισμού αντικλήτου, της παραγραφής της σχετικής αξίωσης και της διακοπής αυτής. Τέλος, θα αναφερθούμε στις τροποποιήσεις που επιφέρει στο θεσμό της πολιτικής αγωγής το (νέο) Σχέδιο ΚΠΔ, πως δηλαδή η σχετική νομοπαρασκευαστική επιτροπή αντιμετώπισε τις δογματικές και πρακτικές δυσχέρειες αυτές.

1. Η ΔΗΛΩΣΗ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

1α - Εισαγωγικά

Η τυπική νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος, δηλαδή η τήρηση των διαδικαστικών εκείνων τύπων που επιβάλλονται να τηρηθούν από αυτόν, τόσο στην ποινική προδικασία όσο και στην κύρια διαδικασία, ρυθμίζεται από τα άρθρα 82-84

¹ ΟΛΑΠ 1/1997, ΠΧ ΜΖ (1997), 1468

ΚΠΔ στην πρώτη περίπτωση και από το άρθρο 68 παρ.1 και 2 ΚΠΔ στη δεύτερη περίπτωση. Η έρευνα της τυπικής νομιμοποίησης του πολιτικώς ενάγοντος προηγείται της ουσιαστικής (ή ενεργητικής) νομιμοποίησης του που κρίνεται με βάση το αστικό δίκαιο (στα τροχαία ατυχήματα με βάση τις αξιώσεις εκ των άρθρων 914, 932, 933 και 297-299 ΑΚ), στο οποίο και παραπέμπει το άρθρο 63 ΚΠΔ.

1β - Όργανο στο οποίο υποβάλλεται

Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην προδικασία, κατά το άρθρο 83 παρ.1 εδ.α ΚΠΔ, υποβάλλεται κατ'αρχάς στον αρμόδιο εισαγγελέα, δηλαδή σε εκείνον που ενεργεί προκαταρκτική εξέταση (άρθρο 31 ΚΠΔ) ή προανάκριση για το συγκεκριμένο έγκλημα, και παραμένει ισχυρή, ακόμα και αν αυτός κριθεί αναρμόδιος (άρθρο 127 ΚΠΔ) ή αν η υπόθεση παραπεμφθεί κατά το άρθρο 136 ΚΠΔ σε άλλες δικαστικές αρχές. Επί πλέον, η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής μπορεί να γίνει, κατά το άρθρο 83 παρ.1 εδ.γ και σε αυτόν που ενεργεί την ανάκριση υπό ευρεία έννοια (ανακριτή, ή γενικό ή ειδικό ανακριτικό υπάλληλο των άρθρων 33 και 34 ΚΠΔ), δηλαδή την κυρία ανάκριση, την προανάκριση, αλλά και την αστυνομική προανάκριση εκ του άρθρου 243 παρ.2 ΚΠΔ, όταν η δικογραφία βρίσκεται στα χέρια του². Η ως άνω αρμοδιότητα του εισαγγελέα είναι γενική, ισχύει καθ' όλη τη διάρκεια της προδικασίας και υφίσταται ακόμα και όταν η δικογραφία βρίσκεται στα χέρια ανακριτή ή ανακριτικού υπαλλήλου. Εκτός από τα προαναφερόμενα πρόσωπα, κανείς άλλος δεν έχει αρμοδιότητα για τη λήψη της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής, με ποινή απαραδέκτου.

1γ - Τρόπος και χρόνος υποβολής

Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής υποβάλλεται (και δεν επιδίδεται με εξώδικη δήλωση)³ στα αρμόδια όργανα είτε αυτοπροσώπως από τον ζημιωθέντα είτε από πληρεξούσιο του, που είναι εφοδιασμένος με έγγραφη πληρεξουσιότητα, ειδική (με αναφορά σε συγκεκριμένο έγκλημα) ή γενική (αναφερόμενη σε οποιοδήποτε έγκλημα που προκάλεσε στον εντολέα ζημία, χωρίς αναφορά συγκεκριμένων πραγματικών περιστατικών), που δόθηκε σύμφωνα με το άρθρο 42 παρ.2 εδ.β και γ ΚΠΔ (έγγραφη δήλωση με επικύρωση του γνησίου της υπογραφής από δημόσια αρχή ή δικηγόρο που προσαρτάται στη σχετική έκθεση), η οποία δεν χρειάζεται να είναι πρωτότυπη, αλλά αρκεί να είναι και σε αντίγραφο που εστάλη με τηλεομοιότυπο⁴. Στο έγγραφο αυτό πρέπει να παρέχεται ρητή εντολή στον πληρεξούσιο να υποβάλει αυτός για λογαριασμό του εντολέα δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής και δεν αρκεί η εντολή μόνο για υποβολή έγκλησης ή μήνυσης, ακόμα και αν ο πληρεξούσιος είναι δικηγόρος⁵. Ομοίως δεν συνιστά ρητή εντολή για

² Μπορεί να υποβληθεί ακόμα και στον διευθυντή των φυλακών όταν ο πολιτικώς ενάγων είναι κρατούμενος (άρθρο 74 ΚΠΔ).

³ ΣυμβΑΠ 217/2004, ΠΧ ΝΔ 2004, 985.

⁴ ΑΠ 280/2012, ΝοΒ 2012, 2034, με την αιτιολογία ότι το έγγραφο αυτό είναι πρόσφορο να αποδείξει το περιεχόμενό του.

⁵ Συμβ.ΑΠ 1170/2003, ΠοινΛογ 2003, 1235.

δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, αυτή με περιεχόμενο «να ακολουθήσει κάθε ενέργεια που απαιτείται για τη δίωξη του δράστη»⁶, «να προσφύγει στη Δικαιοσύνη»⁷, ενώ, αντίθετα, κρίθηκε ότι συνιστά τέτοια δήλωση αυτή με περιεχόμενο «να υποβάλει μήνυση και να παρασταθεί ενώπιον κάθε αρμόδιας εισαγγελικής και δικαστικής αρχής και ενώπιον παντός δικαστικού συμβουλίου και δικαστηρίου»⁸. Το πληρεξούσιο πρέπει να υπάρχει κατά το χρόνο που ο αντιπρόσωπος δηλώνει παράσταση πολιτικής αγωγής, ενώ μεταγενέστερη έγκριση δεν ισχυροποιεί την έλλειψη, αλλά απαιτείται να υποβληθεί νέα δήλωση⁹.

Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στην προδικασία, μπορεί να γίνει είτε στην έγκληση του παθόντος, είτε με υπόμνημα αυτού που υποβάλλεται αρμοδίως κατά τα ανωτέρω, είτε κατά την εξέταση του ως μάρτυρα από τον ανακριτικό υπάλληλο. Για τη δήλωση αυτή, όταν γίνεται με ιδιαίτερο έγγραφο, προς βεβαίωση του χρόνου υποβολής της, συντάσσεται έκθεση εγχείρισης (άρθρα 148 επ. ΚΠΔ), που αποτελεί και συστατικό τύπο, άλλως, αν δηλαδή δεν συνταχθεί η έκθεση αυτή, η δήλωση είναι απαράδεκτη¹⁰.

Χρονικά υποβάλλεται, κατά το άρθρο 83 παρ.1 εδ.α ΚΠΔ, έως την περάτωση της ανάκρισης (και εδώ ανάκριση θεωρείται και η κύρια ανάκριση και η προανάκριση) είτε δηλαδή έως την έκδοση του οριστικού επί της ουσίας βουλεύματος είτε, επί απευθείας κλήσης στο ακροατήριο (όπως συμβαίνει κατά κανόνα στις υποθέσεις των τροχαίων ατυχημάτων), μέχρι την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος.

Στο κείμενο της δήλωσης πολιτικής αγωγής στην προδικασία, κατ' άρθρο 84 ΚΠΔ, πρέπει να αναφέρονται τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν την ενεργητική νομιμοποίηση του παθόντος και την παθητική νομιμοποίηση του κατηγορουμένου (άρθρα 63 και 64 ΚΠΔ), το είδος της ζημίας (αποζημίωση, χρηματική ικανοποίηση ή ψυχική οδύνη)¹¹, ο αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ εγκλήματος ζημίας¹² (που συνήθως συνάγεται από την περιγραφόμενη πράξη¹³) και η σαφής (μη εξαρτώμενη από όρο ή προθεσμία) δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, έστω και αν χρησιμοποιείται σχετικά η φράση «δηλώνω ότι θα παραστώ ως

⁶ Εφ ΑΘ 464/1972, ΠΧ 1972, 716.

⁷ ΣυμβΑΠ 352/2003, ΠΧ ΝΓ, 1002.

⁸ ΣυμβΑΠ 164/1994, ΝοΒ 1994,492 με αντίθετη εισαγγελική πρόταση.

⁹ ΣυμβΑΠ 335/1982, ΠΧ ΑΒ, 898 με αντίθετες παρατηρήσεις Α. Ψαρούδα-Μπενάκη.

¹⁰ ΣυμβΑΠ 217/2004, ο.π, ΣυμβΑΠ 1888/2003, ΠΧ ΝΔ, 720, αντίθετα ΣυμβΑΠ 5/2001, ΠΧ ΝΑ 591, δεδομένου ότι το σφάλμα του υπαλλήλου δεν πρέπει να επηρεάζει την παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος.

¹¹ ΣυμβΑΠ 604/2009, ΠΧ Ξ,122.

¹² ΣυμβΑΠ 979/2008, ΠΧ ΝΘ, 338.

¹³ ΣυμβΑΠ 2289/2009, Πραξ/λογΠΔ 2010, 53.

πολιτικώς ενάγων»¹⁴. Δεν απαιτείται πάντως ακριβής προσδιορισμός του ύψους του αιτούμενου ποσού στη δήλωση αυτή, που άλλωστε γίνεται κατά την εκδίκαση της υπόθεσης¹⁵. Αν στο κείμενο της έγκλησης εμπεριέχεται και η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, εννοείται ότι αρκεί η αναφορά των στοιχείων αυτών στο κείμενο της έγκλησης¹⁶.

Αν ο αμέσως παθών δεν δηλώσει στην προδικασία παράσταση πολιτικής αγωγής δεν εμποδίζεται να την ασκήσει για πρώτη φορά στο ακροατήριο (άρθρο 83 παρ.2 ΚΠΔ). Το ίδιο ισχύει ακόμα και αν στην προδικασία δηλώθηκε απαραδέκτως η πολιτική αγωγή.

Στο ακροατήριο της ποινικής δίκης, η διαδικασία άσκησης πολιτικής αγωγής ρυθμίζεται από το άρθρο 68 ΚΠΔ, που καθιερώνει, για τη μεν αποζημίωση έγγραφη προδικασία με την επίδοση σχετικού δικογράφου στον κατηγορούμενο ή στον αστικώς υπεύθυνο (χωρίς να απαιτείται η κατάθεση του στο δικαστήριο, αφού δεν υπάρχει σχετικό πινάκιο), κατά τις διατάξεις του ΚΠολΔ, πέντε τουλάχιστον ημέρες πριν από τη δικάσιμο (άρθρο 167 ΚΠΔ) στις οποίες δεν υπολογίζεται η ημέρα της επίδοσης και της δικασίμου, ενώ για την χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης η απαίτηση του παθόντος υποβάλλεται στο ακροατήριο, χωρίς έγγραφη προδικασία, έως ότου αρχίσει η αποδεικτική διαδικασία, πρακτικά δηλαδή μέχρι την όρκιση του πρώτου μάρτυρα ή την ανάγνωση του πρώτου εγγράφου. Είναι δυνατή η παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος δια πληρεξουσίου δικηγόρου, με γενικό ή ειδικό πληρεξούσιο κατά το άρθρο 42 παρ.2 εδ.β,γ ΚΠΔ, χωρίς να αντίκειται αυτό στο άρθρο 6 ΕΣΔΑ¹⁷. Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής το πρώτον στην κατ' έφεση δίκη είναι απαράδεκτη, προκαλεί απόλυτη ακυρότητα (άρθρο 171 παρ. 2 ΚΠΔ) και καθιστά την απόφαση αναιρετέα (άρθρο 510 παρ.1 Α ΚΠΔ)¹⁸, με πρόσθετο επιχείρημα ότι έτσι επέρχεται χειροτέρευση της θέσης του κατηγορουμένου (άρθρο 470 ΚΠΔ). Το ίδιο ισχύει για την περίπτωση της δήλωσης πολιτικής αγωγής για πρώτη φορά στη συζήτηση μετά από αίτηση ακύρωσης της διαδικασίας (άρθρο 341 ΚΠΔ) ή της απόφασης (άρθρο 430 ΚΠΔ), που συνιστούν ένδικα βοηθήματα και εφαρμόζεται και στις περιπτώσεις αυτές η αρχή της μη χειροτέρευσης της θέσης του κατηγορουμένου (άρθρο 470 ΚΠΔ)¹⁹. Εξ άλλου, πρόσφατα από τη νομολογία κρίθηκε ότι η νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος στην κατ' έφεση δίκη, εφόσον αυτή έγινε δεκτή από το πρωτοβάθμιο

¹⁴ ΟΛΑΠ 7/2006, ΠΧ ΝΖ (2007), 32 (με αντίθετη εισαγγελική πρόταση) δήλωση που ερμηνεύτηκε ως άμεση και ανεπιφύλακτη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, με την υποβολή της.

¹⁵ ΣυμβΑΠ 1595/1987, ΠΧ ΛΗ, 250.

¹⁶ ΑΠ 1691/1988, ΠΧ ΛΘ, 513.

¹⁷ ΑΠ 602/2003, ΠοινΛογ 2003, 620.

¹⁸ ΑΠ 174/2009, ΠΧ Ξ, 95, με την πρόσθετη παρατήρηση ότι δεν μπορεί να παραστεί στο στάδιο αυτό για πρώτη φορά ούτε για υποστήριξη της κατηγορίας.

¹⁹ Χ. Σεβαστίδης, Ερμηνεία ΚΠΔ (κατ' άρθρον), τ.Ι, σελ. 978, με την παράθεση όλων των απόψεων. Γενικά για την εφαρμογή της αρχής εκ του άρθρου 470 ΚΠΔ και στα ένδικα βοηθήματα αυτά, βλ. Λ. Μαργαρίτη, Ποινική Δικονομία - Ένδικα μέσα, β' έκδοση, σελ. 13.

δικαστήριο, δεν απαιτείται να γίνεται μέχρι την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, αφού η σχετική διάταξη του άρθρου 343 ΚΠΔ δεν περιλαμβάνεται σε αυτές που ισχύουν στην κατ' έφεση δίκη, κατ' άρθρο 502 παρ.1 ΚΠΔ ²⁰. Μάλιστα, δεν απαιτείται να επαναληφθεί στο δευτεροβάθμιο δικαστήριο η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής που έγινε στο πρωτοβάθμιο²¹, η οποία κρίνεται στα όρια που διατυπώθηκε στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο και στο μέτρο που έγινε δεκτή από το τελευταίο²².

Η καταβολή του τέλους πολιτικής αγωγής κατά το άρθρο 63 εδ.β ΚΠΔ (μετά την προσθήκη του με το άρθρο 34 παρ.3 Ν. 3346/2005 που τροποποιήθηκε από το άρθρο 69 Ν. 3659/2008), που ανερχόταν αρχικά στο ποσό των 10 ευρώ και σήμερα στο ποσό των 50 ευρώ ²³, προβλέπεται με ποινή απαραδέκτου, ρύθμιση που έχει προκαλέσει αντιδράσεις από μερίδα θεωρητικών σε σχέση με τη συμβατότητα της με τα άρθρα 6 παρ.1 ΕΣΔΑ και 20 παρ.1 του Συντάγματος ²⁴. Πάντως, το σχετικό παράβολο νόμιμα μπορεί να καταβληθεί έως την αποβολή του πολιτικώς ενάγοντος από τη διαδικασία, ακόμα και να καταβληθεί για πρώτη φορά στο ακροατήριο, έστω και αν δεν καταβλήθηκε στη σχετική δήλωση στην προδικασία ²⁵.

1δ - Ο διορισμός αντικλήτου

Πρόσθετη προϋπόθεση έγκυρης δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής, και μάλιστα με ποινή «απαράδεκτου», αποτελεί ο διορισμός συγκεκριμένου προσώπου ²⁶ ως αντικλήτου στην έδρα του δικαστηρίου, αν αυτός που την κάνει δεν διαμένει μόνιμα εκεί (άρθρο 84 εδ.α,β ΚΠΔ). Ο αντίκλητος, που δεν είναι αναγκαίο να είναι δικηγόρος, είναι εκούσιος αντιπρόσωπος με εντολή περιορισμένη στην παραλαβή των εγγράφων. Επί πλέον, βάσει νόμου, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του αδικηθέντος (πολιτικώς ενάγοντος) είναι παράλληλα και αντίκλητος του (άρθρο 84 εδ.δ ΚΠΔ). Η νομοθετική πρόβλεψη αυτή δικαιολογείται από την ανάγκη έγκαιρης επίδοσης των διαδικαστικών εγγράφων που αφορούν στον πολιτικώς ενάγοντα και την επέλευση

²⁰ ΑΠ 480/2011, δημοσ. ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ. Αντίθετα, η ΑΠ 208/2008 ΠοινΔικ 2008, 1309, δέχθηκε (με επίκληση του άρθρου 501 παρ.1 εδ. τελ.) ότι είναι απαράδεκτη η πολιτική αγωγή στην κατ' έφεση δίκη, που ασκείται μετά την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, ακόμα και αν είχε δηλωθεί εγκύρως πρωτοδίκως.

²¹ ΑΠ 491/2013, ΝοΒ 2013, 2513.

²² ΑΠ 2289/2009, ΠραξΛογΠΔ 2010, 53.

²³ Άρθρο 3 της Υ.Α. 123857/23.12.2010 (ΦΕΚ τ.Β, 1191/23.12.2010).

²⁴ Λ. Μαργαρίτης, Ένσημα παράβολα τέλη και ποινικές δικονομικές ακυρότητας, σε Ποιν.Δικ 2013, 230.

²⁵ ΑΠ 1078/2008, ΠΧ 2009,350.

²⁶ ΑΠ 405/2008, ΠΧ ΝΘ, 138 (στο πλαίσιο του συναφούς θέματος του διορισμού αντικλήτου κατ' άρθρο 498 εδ.β ΚΠΔ), δεν αρκεί όμως ο γενικός ορισμός του προέδρου του οικείου δικηγορικού συλλόγου.

των σχετικών εννόμων συνεπειών ²⁷. Από τον Άρειο Πάγο κρίθηκε ότι η αυστηρή αυτή κύρωση του απαραδέκτου δεν είναι αντίθετη με τη διάταξη του άρθρου 6 ΕΣΔΑ (ΝΔ 53/1974)²⁸, ούτε με τα άρθρα 4 και 20 του Συντάγματος ²⁹, αφού δικαιολογείται από τον ως άνω σκοπό της ταχείας επίδοσης των εγγράφων και της συντόμευσης του σταδίου της προδικασίας, εν όψει και της δυνατότητας μεταγενέστερης συμπλήρωσης της δήλωσης κατά τον ΚΠΔ.

Η υποχρέωση αυτή για διορισμό αντικλήτου στην έδρα του αρμόδιου δικαστηρίου, κατά την κρατούσα άποψη στη νομολογία ³⁰, υπάρχει μόνο στην προδικασία και όχι στη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής στο ακροατήριο, κατ' άρθρο 68 ΚΠΔ, με την αιτιολογία ότι, γενικά, κατά το νόμο, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του πολιτικώς ενάγοντος είναι παράλληλα και αντίκλητος του (άρθρο 84 εδ.δ ΚΠΔ). Εξ άλλου, δεν συντρέχει στη διαδικασία στο ακροατήριο, ο ως άνω σκοπός του νόμου για τον διορισμό αντικλήτου, δεδομένου ότι αυτή είναι προφορική και άμεση. Πάντως, από τη γραμματική ερμηνεία της διάταξης του άρθρου 84 εδ.γ ΚΠΔ [«την υποχρέωση διορισμού αντικλήτου... έχει ο αδικηθείς και όταν εγείρει αγωγή ή υποβάλει απαίτηση στο ποινικό δικαστήριο (άρθρα 68 παρ.1 και 2)»], που προστέθηκε με το άρθρο 4 παρ.4 Ν. 1653/1986, σε συνδυασμό με το άρθρο 68 παρ.1 και 2 ΚΠΔ, συνάγεται ότι απαιτείται ο διορισμός αντικλήτου και κατά την κύρια διαδικασία στο ακροατήριο του ποινικού δικαστηρίου. Στην προκείμενη δε περίπτωση, δεν μπορούν να τύχουν εφαρμογής οι σχετικές διατάξεις των άρθρων 121 εδ.β (περί επιδόσεως εγγράφων στην γραμματεία του δικαστηρίου όταν δεν υπάρχει αντίκλητος) και 143 παρ.1 ΚΠολΔ (στην πολιτική δίκη ο πληρεξούσιος δικηγόρος αυτοδίκαια είναι και αντίκλητος), αφού στα διαδικαστικά ζητήματα η πολιτική αγωγή ρυθμίζεται αποκλειστικά από τον ΚΠΔ και όχι τον ΚΠολΔ ³¹. Επί πλέον, ο πληρεξούσιος δικηγόρος του αδικηθέντος – πολιτικώς ενάγοντος είναι παράλληλα και αντίκλητος του (άρθρο 84 εδ.δ ΚΠΔ), υπό την αυτονόητη προϋπόθεση ότι αυτός διαμένει στην έδρα του δικαστηρίου και όχι γενικά, σε κάθε περίπτωση.

Περαιτέρω, ο διορισμός αντικλήτου, γίνεται από τον ίδιο τον ζημιωθέντα ή τον ως άνω (γενικό ή ειδικό) πληρεξούσιο του. Μπορεί να γίνει, κατ' αρχάς, με τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής, είναι δυνατόν να γίνει όμως και αργότερα με αυτοτελή δήλωση προς συμπλήρωση της αρχικής έως τα ως άνω χρονικά όρια (σε περίπτωση απ' ευθείας κλήσης έως την επίδοση του κλητηρίου θεσπίσματος), για την οποία πάντως δεν απαιτείται η σύνταξη νέας έκθεσης εγχειρίσεως³². Σε περίπτωση που το αρχικά επιληφθέν δικαστήριο κηρύχθηκε αναρμόδιο, ο πολιτικώς

²⁷ ΣυμβΑΠ 1625/2006 Ποιν.Λογ 2006,1771, Λ. Μαργαρίτης, Πολιτική αγωγή, διορισμός αντικλήτου και απαραδέκτο αυτής σε Ποιν.Δικ 2005, 864 επ. (864) με τις εκεί παραπομπές.

²⁸ ΣυμβΑΠ 26/2010, ΝοΒ 2010,1775.

²⁹ ΑΠ 1531/1991, Υπερ. 2002, 558.

³⁰ Βλ. πρόσφατα ΑΠ 496/2013, δημοσ. ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ.

³¹ Λ. Μαργαρίτης, ο.π σελ. 865, Χ. Σεβαστίδης, ο.π σελ. 1094.

³² ΣυμβΑΠ 5/2001, ΠΧ ΝΑ, 591.

ενάγων πρέπει να προβεί σε νέο διορισμό αντικλήτου στην έδρα του αρμόδιου πλέον δικαστηρίου, πράγμα που ισχύει και σχετικά με το κατά παραπομπή αρμόδιο δικαστήριο³³.

Κατά την κρατούσα αυτή άποψη, μόνιμη διαμονή, σύμφωνα με το άρθρο 84 ΚΠΔ, είναι ο τόπος της εκούσιας κατοικίας, κατά το άρθρο 51 ΑΚ, δηλαδή ο τόπος που υπάρχει το κέντρο των κοινωνικών, επαγγελματικών και βιοτικών σχέσεων του, δηλαδή απαιτείται πραγματική εγκατάσταση σε κάποιο τόπο και θέληση μόνιμης εγκατάστασης σε αυτόν. Κατά την άποψη αυτή, μόνιμη κατοικία δεν συνιστά ο τόπος άσκησης του επαγγέλματος, αν το πρόσωπο αυτό δεν διαμένει μόνιμα εκεί³⁴. Κατά άλλη άποψη, η μόνιμη διαμονή, ως έννοια εκ του άρθρου 84 ΚΠΔ, πρέπει να αντιδιαστέλλεται από την προσωρινή διαμονή (που είναι το έλασσον) και την κατοικία (που είναι το μείζον) και επομένως ως μόνιμη διαμονή μπορεί να θεωρηθεί και ο τόπος διαρκούς άσκησης της επαγγελματικής δραστηριότητας, όπως το δικηγορικό γραφείο ή το δημόσιο νοσοκομείο για τον ιατρό³⁵, άποψη που συμβαδίζει και με τον ως άνω νομικό λόγο διορισμού αντικλήτου (ήτοι την απλή και ταχεία επίδοση των εγγράφων). Περαιτέρω, οι υποχρεωτικά διαμένοντες κάπου (κρατούμενοι σε φυλακές, εκτοπισμένοι) δεν χάνουν την παλαιά (εκούσια) κατοικία τους, αλλά με βάση αυτή κρίνεται η υποχρέωση τους για διορισμό αντικλήτου³⁶. Κρίσιμος χρόνος ελέγχου της προϋπόθεσης αυτής της μόνιμης διαμονής αποτελεί αυτός της δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής³⁷, ενώ η μεταγενέστερη αλλαγή διεύθυνσης μόνιμης διαμονής δεν καθιστά τη δήλωση αυτή απαράδεκτη, ούτε δημιουργεί υποχρέωση μεταγενέστερου διορισμού αντικλήτου³⁸.

Περαιτέρω, ως έδρα, του αρμόδιου δικαστηρίου, κατά το άρθρο 84 ΚΠΔ, όπου πρέπει να διαμένει μόνιμα ο πολιτικώς ενάγων ή ο νόμιμα διορισμένος αντίκλητος του, θεωρείται, κατά πάγια θέση της νομολογίας, η πόλη στην οποία εδρεύει το δικαστήριο κατά τα φυσικά της όρια με τους συνοικισμούς της που αποτελούν συνέχεια ή προέκταση της, ούτως ώστε να εμφανίζεται με αυτούς ως ενιαία πόλη, ανεξαρτήτως εάν οι συνοικισμοί έχουν αναγνωρισθεί ως αυτοτελείς Ο.Τ.Α³⁹. Ούτως, κρίθηκε νομολογιακά, ότι βρίσκονται εντός έδρας των δικαστηρίων των Αθηνών, το

33. ΣυμβΑΠ 598/1983, ΠΧ ΛΓ 889, Χ. Σεβαστίδης, ο.π σελ. 1085.

34. ΣυμβΑΠ 52/2010, ΝοΒ 2010, 2346, ΣυμβΑΠ 1538/2003, ΠΧ ΝΑ, 704, με τη διατύπωση «εφόσον αυτός που κάνει τη δήλωση δεν διαμένει μόνιμα εκεί, έστω και αν είναι δικηγόρος και ως τέτοιος έχει την έδρα του στην περιφέρεια του Δικαστηρίου», Κονταξής, Κατ' άρθρον Ερμηνεία ΚΠΔ, τ.Ι, 677.

35. Λ. Μαργαρίτης, ο.π, 865. Κατά την ΑΠ 1242/2004 ΝοΒ 2005, 540 αρκεί ο αντίκλητος είτε να κατοικεί είτε να έχει την επαγγελματική του εγκατάσταση στην έδρα του αρμόδιου δικαστηρίου.

36 ΣυμβΑΠ 1331/1981, ΠΧ ΛΒ, 534, αντίθετα ΣυμβΑΠ 1290/1985 ΠΧ ΛΣΤ,285 που δέχθηκε ως τέτοιο τόπο τις φυλακές.

37 ΣυμβΑΠ 2404/2003, ΠοινΔικ 2004, 494.

38 ΣυμβΑΠ 1779/1991, ΝοΒ 1992,616.

39 Ενδεικτικά, ΣυμβΑΠ 26/2010, ΠΧ Ξ, 813.

Αιγάλεω, η Ανθούπολη Περιστερίου, τα Βριλήσσια, η Γλυφάδα, η Ηλιούπολη, η Ν. Ιωνία, το Παλαιό Φάληρο, το Χαϊδάρι, το Χαλάνδρι ⁴⁰, ενώ κρίθηκε ότι βρίσκονται εκτός έδρας των δικαστηρίων των Αθηνών, προφανώς ο Πειραιάς ⁴¹ και οι συνοικίες πλησίον αυτού, όπως ο Αγ. Ιωάννης Ρέντης, ο Κορυδαλλός, καθώς και η Βούλα ⁴², η Κηφισιά ⁴³, οι Αχαρνές ⁴⁴, ο Αυλώνας Αττικής και σε παλαιότερη πάντως (προ του έτους 1980) νομολογία, με τα τότε (διαφορετικά) δεδομένα, η Αγία Βαρβάρα, η Αγία Παρασκευή, το Μεγάλο Καβούρι, το Νέο Ηράκλειο και η Φιλοθέη. Επί πλέον κρίθηκε νομολογιακά ότι βρίσκονται εντός έδρας των δικαστηρίων του Πειραιά, ο Αγ. Ιωάννης Ρέντης, ο Κορυδαλλός, το Κερατσίνι, ενώ εκτός της έδρας των δικαστηρίων αυτών, η Σαλαμίνα, ο Πόρος, η Αίγινα, και οι περιοχές της αρμοδιότητας των δικαστηρίων των Αθηνών (λ.χ Καλλιθέα, Παλαιό Φάληρο, Άλιμος). Το ως άνω κριτήριο πάντως δεν είναι σαφές, δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου και δεν εξυπηρετεί τον ως άνω σκοπό διορισμού αντικλήτου, ιδίως στη σύγχρονη εποχή που επίκειται η ηλεκτρονική επίδοση εγγράφων, γι' αυτό θα πρέπει να οριστεί νομοθετικά ότι αρκεί η μόνιμη διαμονή του πολιτικώς ενάγοντος ή του αντίκλητου του σε περιοχή εντός των ορίων του αρμοδίου δικαστηρίου.

Η παράλειψη διορισμού αντικλήτου από τον ζημιωθέντα έχει ως αποτέλεσμα, όπως προαναφέρθηκε, το απαράδεκτο της δήλωσης πολιτικής αγωγής, τη μη απόκτηση από αυτόν της ιδιότητας του πολιτικώς ενάγοντος και των δικαιωμάτων που αυτός έχει κατά τον ΚΠΔ ⁴⁵ (όπως της λήψης αντιγράφων της δικογραφίας, κατά τα άρθρα 101, 104 και 108 ΚΠΔ) το οποίο δεν καλύπτεται από το διορισμό αντικλήτου σε συναφή ποινική δίκη⁴⁶, ή από την πληρωμή των σχετικών τελών⁴⁷. Το απαράδεκτο αυτό στην προδικασία μπορεί να ελεγχθεί, είτε αυτεπαγγέλτως είτε με πρόταση του εισαγγελέα είτε με την υποβολή αντιρρήσεων, πριν από τον ως άνω κρίσιμο χρόνο της έκδοσης οριστικού βουλεύματος ή της επίδοσης κλητηρίου θεσπίσματος (σε περίπτωση απ' ευθείας κλήσης), κατά το άρθρο 85 ΚΠΔ. Η

⁴⁰ Αντίστοιχες αποφάσεις : ΣυμβΕφΑθ 436/1971, Ποιν.Επιθ 1971,627 (Αιγάλεω), ΣυμβΑΠ 555/1979, ΠΧ ΚΘ, 668 (Ανθούπολη), ΕφΑθ 1668/1995, ΠΧ ΜΕ,1456 με αντιθ. εισαγγελική πρόταση (Βριλήσσια), ΣυμβΑΠ 1681/2002, ΠοινΛογ 2002, 1938 (Γλυφάδα, αντίθετα εκτός έδρας αυτών: ΣυμβΑΠ 1195/2000, ΠοινΔικ.2001, 108), ΣυμβΑΠ 7/1996, ΠΧ ΛΣΤ, 441 (Ηλιούπολη), ΣυμβΑΠ 1598/1981, ΠΧ ΛΒ, 681 (Ν. Ιωνία), ΣυμβΑΠ 1779/1991, ΝοΒ 1992,616 (Π. Φάληρο), ΣυμβΑΠ 376/1977, ΠΧ ΚΖ, 747 (Χαϊδάρι), ΕφΑθ 2882/1997, ΠΧ ΜΗ, 290 (Χαλάνδρι). Βλέπε αναλυτική παράθεση σχετικής νομολογίας και για άλλα δικαστήρια, σε Χ. Σεβαστίδη, ο.π.,σελ. 1096 επ.

⁴¹ ΣυμβΑΠ 1130/1977, ΠΧ ΚΗ, 247.

⁴² ΣυμβΑΠ 1302/2002, Ποιν.Δικ. 2003, 95.

⁴³ ΣυμβΑΠ 49/1995, ΠΧ ΜΕ ,323, αντίθετα ΕφΑθ 3177/1997, ΠΧ ΜΗ 1998 με αντίθετη εισαγγελική πρόταση.

⁴⁴ ΣυμβΑΠ 16/1989, ΠΧ ΛΘ, 646.

⁴⁵ Ενδεικτικά ΣυμβΑΠ 52/2010, ΝοΒ 2010, 2346.

⁴⁶ ΣυμβΑΠ 49/1995, ΠΧ ΜΕ 323.

⁴⁷ ΣυμβΕφΘεσ. 420/2002, ΝοΒ 2002, 1182.

αποβολή του αδικηθέντος - πολιτικώς ενάγοντος στην προδικασία, όπως προαναφέρθηκε, δεν τον εμποδίζει να δηλώσει την παράσταση πολιτικής αγωγής στο ακροατήριο του ποινικού δικαστηρίου (άρθρο 88 παρ.1 ΚΠΔ).

2. Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΞΙΩΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

2α - Γενικά

Κατά το άρθρο 63 ΚΠΔ η ουσιαστική –ενεργητική- νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος (δηλαδή η εξουσία που αναγνωρίζεται από το νόμο για τη διεξαγωγή ή συμμετοχή σε δίκη) βασίζεται σε ενεργή αξίωση του σύμφωνα με το αστικό δίκαιο και στην περίπτωση των τροχαίων ατυχημάτων σε ενεργή αξίωση του από αδικοπράξια (άρθρα 914, 932 ,933 ΑΚ). Η αξίωση αυτή πρέπει να υπάρχει κατά το χρόνο άσκησης της πολιτικής αγωγής στην ποινική διαδικασία . Επομένως, εάν έχει αυτή αποσβεστεί με οποιονδήποτε τρόπο δεν έχει πλέον ο πολιτικώς ενάγων δικαίωμα παράστασης στην ποινική δίκη⁴⁸.

Στην πολιτική δίκη, για να νομιμοποιηθεί ο ενάγων, αρκεί να ισχυριστεί ότι είναι φορέας του επίδικου δικαιώματος ή έννομης σχέσης , ενώ η απόδειξη αυτών θα λάβει χώρα κατόπιν, κατά την αποδεικτική διαδικασία. Στην ποινική δίκη αντίθετα , το ποινικό δικαστήριο οφείλει να ακολουθήσει άλλη διαδικασία. Στο αρχικό στάδιο της δίκης, πριν από την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας, πρέπει να αποφανθεί (είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αντιρρήσεων) για τη νομιμότητα της πολιτικής αγωγής και την ενεργητική νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος, αφού η παρά το νόμο παράσταση του στο ακροατήριο (που κατά την πάγια νομολογία αφορά στις περιπτώσεις ενεργητικής ή παθητικής νομιμοποίησης και της διαδικασίας του άρθρου 68 ΚΠΔ ως προς τον τρόπο και χρόνο άσκησης της πολιτικής αγωγής⁴⁹) επιφέρει την απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας (άρθρο 171 παρ.2 ΚΠΔ) και συνιστά και λόγο αναίρεσης (άρθρο 505 παρ.1 Α ΚΠΔ)⁵⁰. Πάντως, η νομολογία ορθά δέχεται ότι το δικαστήριο μπορεί να επιφυλαχθεί και να αποφανθεί για την αμφισβητηθείσα νομιμοποίηση του πολιτικώς ενάγοντος μετά το πέρας της αποδεικτικής διαδικασίας και τις αγορεύσεις των συνηγόρων ⁵¹, ούτως ώστε να έχει σχηματίσει, από τα στοιχεία που του παρατέθηκαν, ολοκληρωμένη άποψη.

Η παραγραφή της αξιώσεως αποτελεί συχνό στην πράξη λόγο έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης και αδυναμίας παράστασης του πολιτικώς ενάγοντος στην ποινική δίκη που συνιστά, κατά τα ανωτέρω, απόλυτη ακυρότητα της διαδικασίας στο ακροατήριο και λόγο αναίρεσης. Η παραγραφή της αξίωσης από αδικοπράξια (άρθρα 914 επ. ΑΚ) ρυθμίζεται από το άρθρο 937 ΑΚ, που στον βασικό

⁴⁸ Α. Ψαρούδα –Μπενάκη , η πολιτική αγωγή στην ποινική δίκη, 1982, σελ. 163.

⁴⁹ ΑΠ 753/2010, ΠΧ 2011, 214, ΟΛΑΠ 762/1992, ΠΧ 1992, 665.

⁵⁰ Ι. Τσακάλης, Παράσταση πολιτικής αγωγής επί παραγεγραμμένης αξιώσεως. Σχετική ή απόλυτη ακυρότητα; σε ΠΧ ΞΒ (2012), 337 επ (340).

⁵¹ ΑΠ 1264/2010 ΠΧ ΞΑ, 435.

κανόνα της παρ. 1 ορίζει ότι η αξίωση αυτή παραγράφεται μετά από πέντε (5) έτη από τότε που ο παθών έμαθε τη ζημία και τον υπόχρεο σε αποζημίωση, σε κάθε δε περίπτωση, η αξίωση αυτή παραγράφεται μετά την πάροδο 20 ετών από την πράξη. Εάν η πράξη είναι συνάμα και ποινικό αδίκημα η παρ.2 του ίδιου άρθρου ορίζει ότι ισχύει η μακρότερη παραγραφή που τυχόν προβλέπεται για το ποινικό αδίκημα. Πρακτικό ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα της παραγραφής της ουσιαστικής αξίωσης σε σχέση με τα πλημμελήματα (πλημ/τα άλλωστε είναι και τα αδικήματα επί τροχαίων ατυχημάτων, όπως λ.χ. αυτά της ανθρωποκτονίας και σωματικής βλάβης από αμέλεια των άρθρων 302 και 314 ΠΚ) , για τα οποία το άρθρο 111 παρ.3 ΠΚ προβλέπει πενταετή παραγραφή με δυνατότητα αναστολής για τρία έτη ακόμη, κατά το άρθρο 113 παρ.3 εδ.α ΠΚ. Τέθηκε λοιπόν το ερώτημα, εάν ο χρόνος παραγραφής της αξίωσης του πολιτικώς ενάγοντος που πηγάζει από αδικοπραξία με χαρακτήρα πλημμελήματος θα είναι 5 ή 8 έτη, εάν θα συνυπολογιστεί δηλαδή στο χρόνο της παραγραφής και ο χρόνος της τριετούς αναστολής. Κατά μία άποψη που υποστηρίχθηκε παλαιότερα, η τριετής αναστολή της παραγραφής θα συνυπολογιστεί για το χρόνο παραγραφής της αξίωσης του πολιτικώς ενάγοντος⁵², οπότε αυτή επιμηκύνεται στα οκτώ (8) έτη . Κατά την κρατούσα πλέον άποψη⁵³, ο χρόνος της τριετούς αναστολής δεν υπολογίζεται στην παραγραφή της αξίωσης αυτής, το δε άρθρο 937 παρ.2 ΑΚ παραπέμπει μόνο στο άρθρο 111 ΠΚ, αφού η αναστολή της παραγραφής είναι άγνωστο πότε θα επέλθει και ρυθμίζεται διαφορετικά στο αστικό και στο ποινικό δίκαιο

2β - Η διακοπή της παραγραφής

Η δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής που υποβάλλεται με οποιονδήποτε νόμιμο τρόπο κατά τα ανωτέρω (ακόμα και χωρίς προδικασία) και σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, συνιστά αγωγή που διακόπτει την παραγραφή της σχετικής αξίωσης του πολιτικώς ενάγοντος , κατ' άρθρο 261 ΑΚ ⁵⁴ , υπό την έννοια ότι ο χρόνος που έχει παρέλθει έως τότε, δεν υπολογίζεται (άρθρο 270 ΑΚ). Μετά την τροποποίηση του άρθρου 261 ΑΚ με το άρθρο 101 παρ.1 Ν. 4139/2013 (ΦΕΚ Α 74/20.3.2013), η παραγραφή εν επιδικία πρακτικά περιορίζεται δραστικά , αφού πλέον στη διάταξη του άρθρου 261 παρ.1 ΑΚ ορίζεται ότι η παραγραφή που διακόπηκε με τον τρόπο αυτόν αρχίζει και πάλι από την έκδοση τελεσίδικης απόφασης (οπότε τρέπεται σε 20ετή παραγραφή κατ'άρθρο 268 ΑΚ) ή την κατ' άλλον τρόπο περάτωση της δίκης (άρθρα 293 επ. ΚΠολΔ) και όχι από την τελευταία διαδικαστική πράξη των διαδίκων ή του δικαστηρίου, όπως ήταν η προηγούμενη διατύπωση της. Κατ' εξαίρεση, η παρ.2 του άρθρου 262 ΑΚ ορίζει ότι, σε περίπτωση αδράνειας των διαδίκων και εφόσον δεν προβλέπεται άλλη προθεσμία για την ενέργεια διαδικαστικών πράξεων από αυτούς, η παραγραφή αρχίζει και πάλι έξι μήνες μετά την τελευταία διαδικαστική πράξη των διαδίκων ή του δικαστηρίου. Στις περιπτώσεις αυτές η παραγραφή διακόπτεται εκ νέου εφόσον κάποιος διάδικος επισπεύσει την πρόοδο της δίκης. Σημειώνεται εδώ ότι η καθ' οιονδήποτε τρόπο

⁵² ΑΠ 703/1998, ΠΧ ΜΘ, 237, Εφ.Πατρών 689/1996, ΝοΒ 1996,1046.

⁵³ ΟΛΑΠ 21/2003, ΝοΒ 2004, 1176, ΑΠ 617/2010, Πραξ/ΛογΠΔ 2010,51, ΑΠ 925/2009, ΠΧ Ξ, 226.

⁵⁴ ΑΠ 617/2010, ο.π., ΑΠ 2702/2008, ΠΧ ΝΘ, 975.

ματαίωση της συζήτησης θεωρείται πλέον (μετά την τροποποίηση του άρθρου 260 παρ.2 ΚΠολΔ με το άρθρο 102 παρ.4 Ν. 4139/2013) ως διαδικαστική πράξη του δικαστηρίου.⁵⁵

2γ - Αυτεπάγγελτη ή κατ' ένσταση εξέταση της παραγραφής:

Περαιτέρω, από άποψη διαδικασίας, σημαντικό ζήτημα συνιστά, εάν η παραγραφή της αξιώσεως του πολιτικώς ενάγοντος μπορεί να ληφθεί υπόψη αυτεπαγγέλτως από το ποινικό δικαστήριο, ή εάν απαιτείται ένσταση (κατ' ακριβολογία αυτοτελής ισχυρισμός) του κατηγορούμενου. Η πρόσφατη νομολογία⁵⁶ δέχεται τη δεύτερη άποψη, ότι δηλαδή απαιτείται να προβληθεί σχετικός αυτοτελής ισχυρισμός του κατηγορούμενου και δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη η παραγραφή της αξίωσης του πολιτικού ενάγοντος αυτεπαγγέλτως από το δικαστήριο, ακόμα και αν τα σχετικά πραγματικά περιστατικά προκύπτουν από τον φάκελο της δικογραφίας. Επί πλέον, υποστηρίζεται ότι, εάν η ένσταση παραγραφής δεν έχει προταθεί στο πρωτοβάθμιο ποινικό δικαστήριο, δεν μπορεί το πρώτον να προβληθεί στο δευτεροβάθμιο, παρά μόνο αν έχει προβληθεί με ειδικό λόγο έφεσης, κατ' άρθρο 502 παρ.2 ΚΠΔ⁵⁷. Η άποψη αυτή στηρίζεται στην υιοθέτηση κανόνων της πολιτικής δίκης, στην οποία ισχύει η αρχή της συζήτησης (άρθρο 166 ΚΠολΔ), καθώς και η διάταξη του άρθρου 277 ΑΚ που ορίζει ότι το δικαστήριο δεν λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη την παραγραφή που δεν έχει προταθεί κατ' ένσταση (κατά το άρθρο 262 παρ.1 ΚΠολΔ). Η ποινική δίκη όμως διέπεται από το ανακριτικό σύστημα και σε αυτή εφαρμόζονται οι κανόνες του ΑΚ μόνο για τον προσδιορισμό των προσώπων που νομιμοποιούνται για την άσκηση πολιτικής αγωγής, κατά ρητή παραπομπή του άρθρου 63 ΚΠΔ, οι δε κανόνες της πολιτικής δίκης εφαρμόζονται συμπληρωματικά στην ποινική και μόνο εάν συμβιβάζονται με τους κανόνες που την διέπουν⁵⁸. Εξ άλλου, η κατ' ένσταση εξέταση της παραγραφής της αξίωσης του πολιτικώς ενάγοντος έρχεται σε αντίθεση με την αρχή της αυτεπάγγελτης έρευνας απόλυτης ακυρότητας από την παρά το νόμο παράσταση του στην ποινική διαδικασία (άρθρο 171 παρ.2 ΚΠΔ). Για τους λόγους αυτούς, ορθότερη είναι η πρώτη άποψη, ότι δηλαδή πρέπει η παραγραφή της αξιώσεως του πολιτικώς ενάγοντος να λαμβάνεται υπόψη αυτεπαγγέλτως από το ποινικό δικαστήριο, υπό την προϋπόθεση όμως ότι τα σχετικά πραγματικά περιστατικά έχουν τεθεί υπόψη του καθ' οιονδήποτε τρόπο. Αν δεν του έχουν αυτά τεθεί, τότε απαιτείται σχετικός ισχυρισμός του κατηγορούμενου περί παραγραφής της αξίωσης αυτής με την παράθεση των σχετικών στοιχείων⁵⁹.

⁵⁵ Για τα ερμηνευτικά προβλήματα που έχει προκαλέσει η τροποποίηση του άρθρου 261 ΑΚ, βλ. Παπαδοπούλου- Κλαμαρή, σε ΕΠολΔ, 2013, 441 επ.

⁵⁶ ΑΠ 116/2010, ΠοινΔικ. 2010,1077.

⁵⁷ ΑΠ 1310/2011, δημοσ. ΤΝΠ ΝΟΜΟΣ, ΑΠ 753/2010, ο.π.

⁵⁸ Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης, 3^η έκδοση, σελ.96.

⁵⁹ Έτσι παλαιότερα, ΟΛΑΠ 1282/1992, ΝοΒ 1992,1074, με παρατηρήσεις Αργυρόπουλου, βλ. και Ι. Τσακάλη, ο.π, 344.

3. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΚΠΔ ΜΕ ΤΟ ΝΕΟ ΣΧΕΔΙΟ ΚΠΔ

Με το πρόσφατο σχέδιο ΚΠΔ αναγνωρίζεται ο ποινικός χαρακτήρας της πολιτικής αγωγής, αφού με το νέο άρθρο 63 ΚΠΔ δύναται, όποιος υπέστη άμεση και προσωπική βλάβη από το έγκλημα, να παραστεί στο ποινικό δικαστήριο για υποστήριξη της κατηγορίας και ανεξαρτήτως αν η αξίωσή του ικανοποιήθηκε στα πολιτικά δικαστήρια. Δηλαδή με τη ρύθμιση αυτή στο ποινικό δικαστήριο μπορεί να παρασταθεί κάποιος μόνο για να υποστηρίξει την κατηγορία, πράγμα που στο ισχύον δίκαιο επιτρέπεται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις που προβλέπονται ειδικά στο νόμο (λ.χ. στο άρθρο 64 παρ.2 ΚΠΔ, ή ενώπιον του δευτεροβάθμιου δικαστηρίου μετά από έφεση του εισαγγελέα κατά αθωωτικής απόφασης).

Επί πλέον, κατά το ίδιο άρθρο του Σχεδίου ΚΠΔ (ΣΧΚΠΔ), μπορεί ο πολιτικώς ενάγων να εισάγει την αξίωση του για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης αποκλειστικά στο ποινικό δικαστήριο, (ή αν θέλει μπορεί να την εισάγει αποκλειστικά στο πολιτικό δικαστήριο), ενώ η αξίωση για αποζημίωση από υλικές ζημίες (προφανώς λόγω των σχετικών αποδεικτικών δυσχερειών που παρουσιάζει) δεν μπορεί πλέον να εισαχθεί σε αυτό, αλλά αποκλειστικά στο πολιτικό δικαστήριο. Οι ρυθμίσεις αυτές είναι απλές σε σχέση με τις ισχύουσες και δεν προκαλούν δυσχερή ερμηνευτικά και πρακτικά προβλήματα από την παράλληλη διεξαγωγή δύο δικών, την πολιτική και την ποινική, για την ίδια υπόθεση. Πάντως, ο κανόνας της δυνατότητας παράστασης κάποιου ως πολιτικώς ενάγοντος σε κάθε περίπτωση, μόνο για υποστήριξη της κατηγορίας, καθιστά αυτόν ποινικό ενάγοντα και όχι πολιτικό, αφού αίρεται πλέον ο διφυής χαρακτήρας της πολιτικής αγωγής (αστικός και ποινικός) και υφίσταται πλέον μόνο ο ποινικός χαρακτήρας της και έτσι πλέον αναγνωρίζεται και νομοθετικά η αντιδικία η εκδικητικότητα και το αίσθημα ικανοποίησης της λεγόμενης ιδεατής προσβολής του θύματος στην ποινική δίκη. Κατ' εξαίρεση ο διφυής αυτός χαρακτήρας της πολιτικής αγωγής υφίσταται κατά το Σχέδιο ΚΠΔ στην περίπτωση άσκησης στο ποινικό δικαστήριο της αξίωσης για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης και ψυχικής οδύνης, κατά την οποία πλέον θα εξετάζεται και το ζήτημα της τυχόν παραγραφής της. Εξ άλλου, το άρθρο 171 αρ.2 ΣΧΚΠΔ είναι όμοιο με το άρθρο 171 παρ.2 ΚΠΔ και η παράνομη παράσταση του πολιτικώς ενάγοντος στη διαδικασία στο ακροατήριο επιφέρει απόλυτη ακυρότητα και συνιστά (όπως κατά την όμοια ισχύουσα ρύθμιση) λόγο αναίρεσης (άρθρο 510 παρ.1 Α ΣΧΚΠΔ).

Περαιτέρω, οι τρόποι δήλωσης παράστασης πολιτικής αγωγής παραμένουν οι ίδιοι στην προδικασία (άρθρο 85 ΣΧΚΠΔ, ήτοι στην έγκληση, με ξεχωριστό έγγραφο, ή με δήλωση του παθόντος-μάρτυρα στον ανακριτικό υπάλληλο) και στο ακροατήριο (άρθρο 68 παρ.1 ΣΧΚΠΔ, ήτοι χωρίς έγγραφη προδικασία με δήλωση πριν από την έναρξη της αποδεικτικής διαδικασίας), ακόμα και με αντιπρόσωπο, με πληρεξούσιο, κατ' άρθρο 42 παρ.2 εδ.β,γ ΚΠΔ (άρθρο 86 ΣΧΚΠΔ). Όμοια με την ισχύουσα ρύθμιση υπάρχει και για τη δήλωση παράστασης πολιτικής αγωγής (άρθρο 88 ΣΧΚΠΔ, συνοπτική έκθεση της υπόθεσης και των λόγων στους οποίους στηρίζεται η πολιτική αγωγή), στην οποία περιλαμβάνεται και η δήλωση αντικλήτου στην έδρα του αρμόδιου δικαστηρίου, αν ο πολιτικώς ενάγων δεν κατοικεί εκεί, με ποινή

ομοίως απαραδέκτου. Επί πλέον στο άρθρο 89 ΣΧΚΠΔ επαναλαμβάνεται η ισχύουσα διάταξη του άρθρου 84 εδ. δ ΚΠΔ ότι ο πληρεξούσιος δικηγόρος του αδικηθέντος που έχει διορισθεί νόμιμα και έχει γνωστοποιηθεί στην προδικασία ή στο ακροατήριο είναι και αντίκλητος του πολιτικώς ενάγοντος. Οι διατάξεις για τις αντιρρήσεις κατά της πολιτική αγωγής στην προδικασία των άρθρων 85 ,86, 87, 88 παρ.1,2 ΚΠΔ, επαναλαμβάνονται στα άρθρα από 90 έως και 95 ΣΧΚΠΔ. Τέλος, με το σχέδιο ΚΠΔ καταργείται η πρόβλεψη περί αστικώς υπευθύνων (άρθρα 89-95 ΚΠΔ).
